

1. Had ik maar ...

Papa zei dat ik er niets aan kon doen. Dat het niet mijn schuld was. Maar ik twijfel daaraan.

Gelukkig was Miriam niet in de buurt toen het gebeurde. Mijn zusje is vrolijk en slim, maar ze weet altijd alles beter. Achteraf weet ze precies wat ik wel en niet had moeten doen. Dat weet ik ook heus wel. Had ik maar beter opgelet ...

Miriam en ik waren net uit school toen papa binnenkwam. 'Abia, wil jij me even helpen?'

Eigenlijk had ik niet zo'n zin, want ik speelde net een spelletje op mijn mobiel. Maar ik wist wel dat papa dat antwoord niet wilde horen. Daarom stopte ik mijn telefoon in mijn broekzak en liep achter hem aan de trap af.

'Najat is net ziek naar huis gegaan. Wil jij even op de winkel letten? Ik denk niet dat er nog veel klanten komen. Maar er moet iemand zijn.'

Papa rommelde even onder de toonbank, pakte een map, maar wachtte mijn antwoord niet af. Vlug beende hij de winkel uit. Ik keek hem na. Wat werd hij grijs. En liep hij altijd al zo gebogen?

Ik hoorde de deur van zijn kantoor dichtgaan. Zacht gepraat drong tot de winkel door. Zo te horen had papa bezoek van zijn broer Daniël. Dat is mijn lievelingssoom. Sinds hij geen werk meer heeft, komt hij vaak op bezoek. Hij helpt papa

regelmatig op kantoor, bijvoorbeeld met het opnemen van bestellingen.

Ik snoof eens diep. Tegen mijn vrienden zou ik het nooit zeggen, maar ik vind de frisse lichtzoete geur in onze winkel lekker. Tot aan het plafond ligt de zeep opgestapeld. Gelige blokken. Oranje stukken. Roze ronde blokken. En de donkerbruine niet te vergeten! Die zeep ligt er al jaren. Als je een stuk door zou snijden, zou je zien dat de binnenkant lichtgroen is. Dat hoort zo.

Alleen mijn vader kent het geheime familie recept van de zeep. Ik ben trots op hem. Hij heeft klanten in heel Syrië. Papa had wel vijf winkels. In Damascus, Homs, twee in Aleppo en natuurlijk ook een in de stad waar wij wonen: Qaryatain. Maar nu de oorlog steeds erger wordt, is alleen deze winkel bij de fabriek nog open. Gelukkig heeft papa ook veel buitenlandse klanten. Zelfs in Amerika en in Europa.

Nadenkend staarde ik door de ruit naar buiten. In het smalle steegje voor de winkel was niemand te zien. De klantenstroom uit onze stad droogde de laatste maanden op. De mensen hebben nauwelijks geld om eten te kopen. Wanneer zou de oorlog nu eindelijk eens voorbij zijn? Het is sinds het begin van de oorlog in 2011 alleen maar erger geworden.

Met mijn vinger volgde ik de S op een blok zeep. De S van Sawa, onze achternaam. Elke fabrikant stempelt zijn zeep met zijn eigen initiaal. Een appje verstoorde mijn gepeins.

Ik trok mijn mobiel uit mijn broekzak. Vast een bericht van mijn vriend David.

Heb jij je Frans al af? Stuur eens.

Een lach trok over mijn gezicht.

Jammer! Heb mijn agenda nog niet eens gepakt. Moet op de winkel passen. Maak jij het maar voor mij.

Het antwoord van David liet niet lang op zich wachten.

Ik keek nog eens naar buiten. Niemand. Ik zakte op een bank in een hoek van de winkel neer. Al snel was ik weer verdiept in het spel op mijn mobiel.

Op de achtergrond hoorde ik wel ergens een telefoon overgaan, maar ik lette er niet op. Ik had bijna het volgende level gehaald.

Ineens stormde oom Daniël de winkel binnen. ‘Hé, Abi! Hoor jij die mobiel niet? Hij gaat al voor de derde keer. Misschien is het wel een bestelling.’

Ik veerde schuld bewust overeind. Papa had wel een map van onder de toonbank gepakt, maar blijkbaar zijn mobiel laten liggen.

Ik liep naar de telefoon, maar oom Daniël was me net voor. ‘Daniël, allô?’

Als aan de grond genageld bleef ik staan. *Allô ...*

Papa kwam de winkel binnen. Hij had ook gehoord hoe oom Daniël de telefoon opnam, ik zag het aan zijn blik. Met grote ogen keek hij naar zijn broer.

Oom Daniël was bleek geworden. Langzaam liet hij de iPhone zakken. Hij gaf hem aan papa, maar keek hem niet aan. ‘Sorry, Elias’, fluisterde hij. ‘Ik dacht even niet na. Misschien valt het mee. De persoon aan de andere kant zei niets. Misschien heeft hij of zij het verkeerde nummer gebruikt.’ Papa pakte de telefoon aan en bekeek de lijst met ingekomen gesprekken. ‘Dat was Ali uit Raqqa’, zei hij toen.

Ik had papa wel vaker over Ali horen spreken. Het was een goede klant waar hij al twintig jaar zaken mee deed.

‘Pap, weet Ali dat ...’ Maar ik kon mijn zin niet afmaken. De telefoon ging weer over. Papa keek op het scherm. ‘Ali’, zei hij toonloos. Ik zag zijn duim even boven het scherm trillen voordat hij de veegbeweging maakte. Maar aan zijn stem was niets bijzonders te horen. ‘Salaam, Sawa.’

Aan de andere kant van de lijn stortte Ali een heel verhaal over hem uit. Daarna werd het stil. Ik zag papa aarzelen. ‘Ja’, antwoordde hij toen zachtjes. ‘Dat was mijn broer.’

Oom Daniël bewoog zijn rechterschoen over de vloertegels heen en weer. Heen en weer.

Ali begon weer te praten. Nog een tikje heftiger. Toen de man zweeg, reageerde papa niet.

‘Nou!’ drong Ali aan. Hij riep het zo hard, dat wij het konden verstaan.

‘Ja, ik ben christen’, gaf papa toe.

Onmiddellijk verbrak Ali de verbinding. Papa staarde even naar de telefoon. Toen liep hij langzaam naar de bank en ging zitten met zijn hoofd in zijn handen.

Ik werd opeens misselijk van de geur van de zeep. ‘Sorry, pap’, zei ik zacht.

Papa hoorde het toch. Met een schok keek hij op. ‘Sorry? Waarom sorry? Jij kunt er toch niets aan doen, Abia?’

Ik haalde mijn schouders op. Moest ik nu zeggen dat ik had zitten spelen op mijn mobiel? Dat durfde ik niet.

‘Als er één sorry moet zeggen, ben ik het, Elias’, zei oom Daniël schor. ‘Ik dacht er even niet aan dat jij altijd de telefoon opneemt met *Salaam, Sawwa*. Nu hoorde Ali natuurlijk dat ik Frans sprak. En dat doen moslims in Syrië niet.’

Papa knikte. ‘Ik heb twintig jaar zaken met hem gedaan. Twintig jaar! Het contact verliep altijd prettig. Hij was net een vriend van mij. Maar nu wil Ali nooit meer onze zeep afnemen. Ik krijg nog tweeduizend euro van hem. Maar hij peinst er niet over om dat nog te betalen. En hij gaat ook al zijn zakencontacten in Raqqa inlichten, zei hij.’

Ik balde mijn vuisten. ‘Dat is oneerlijk! Dat kan hij toch niet zomaar doen?!’

Papa’s blauwe ogen starden me rustig aan. Hij streek door zijn grijze krullen. ‘Dat kan hij wel, Abia. Wie zou het voor ons opnemen?’

Ik dacht even na, maar het antwoord wist ik al. Niemand. De politie kon je wel vergeten. Zelfs voordat de oorlog uitbrak hadden christenen het in Syrië al moeilijker dan moslims. Dat wist ik uit de verhalen van mijn ouders. Christenen moesten bijvoorbeeld twee keer zo veel belasting betalen. Maar ze konden wel in vrijheid leven. Moslims wilden juist

graag in de christelijke wijken wonen, omdat het daar veiliger was.

Maar door de oorlog is alles veranderd. Papa kan, nu Ali weet dat hij christen is, zelfs niet meer naar Raqqa. In die stad zijn strijders van Islamitische Staat de baas. Zij haten christenen. De kans is groot dat papa daar gedood zou worden.

Ik hoorde oom Daniël zuchten. 'Wat nu, Elias? Ben je boos op me?'

Papa keek zijn broer aan. 'Nee, Daniël. Boos niet. Ik ben wel bezorgd. Heel bezorgd. Ik ga vanavond met Mouna praten. Zo gaat het niet langer.'

Papa keek naar mij. 'Ga je huiswerk maar maken, Abia.' 'Moet ik niet meer op de winkel passen?' Ik was benieuwd wat papa nog meer tegen oom Daniël ging zeggen. Maar hij schudde zijn hoofd. Hij stuurde me nog net niet weg. Maar zolang ik in de winkel was zei hij niets meer tegen oom Daniël.

Langzaam liep ik de trap op naar boven. Er zat niemand op de leren bank in de woonkamer. Mama had blijkbaar nog een vergadering op school. Ik pakte wat drinken uit de koelkast. Op het aanrecht stond een schaal met koekjes. Daar nam ik er een van. Toen plofte ik op de bank. Wat zou papa vanavond met mama gaan bespreken?

Er groeide een steen in mijn buik. Het koekje smaakte mij niet meer. Ik kende de verhalen van andere families. Veel

van mijn vrienden waren al verdwenen. Had ik nu maar beter opgelet vanmiddag! Had ik die telefoon nu maar gepakt ... Zou papa boos zijn als hij wist dat ik op mijn mobiel zat te spelen?

‘Hé, broertje!’ Josef stapte de kamer binnen. Hij is al achttien, vijf jaar ouder dan ik. Hij wil later arts worden, maar de universiteit in Homs is gesloten. Daarom helpt hij papa in de fabriek.

‘Heb je nog wat lekkers voor me overgelaten?’ Hij stopte een koekje in één keer in zijn mond. ‘Mmm, lekker die pistachenootjes.’

En toen was het plotseling een drukte van belang. Mama stommelde de trap op en hing haar jas aan de kapstok. Miriam kwam terug van haar vriendin. Al roepend om mama vloog ze de kamer binnen.

Ik ging de tafel dekken. Mama zette brood met sausjes op tafel. Daarna schoof ze gauw de gevulde courgettes de oven in.

Het leek een dag als alle andere. Totdat papa binnenstapte.

